A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2016. július 28.*

„Előzetes döntéshozatal — Fogyasztóvédelem — 93/13/EGK irányelv — A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek — Tisztességtelen szerződési feltételt tartalmazó hitelszerződés — E feltétel alkalmazásával hozott választottbírósági ítélet végrehajtása — Az uniós jog valamely nemzeti bíróságnak felróható megsértésével magánszemélyeknek okozott kárért való tagállami felelősség — A felelősség megállapításának feltételei — Az uniós jog kellően súlyos megsértésének fennállása”

A C-168/15. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság, Szlovákia) a Bírósághoz 2015. április 14-én érkezett, 2015. március 12-i határozatával terjesztett elő az előtte

Milena Tomášová

és

a **Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti SR**,

a **Pohotovosť s. r. o**.

között,

a **Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS**

részvételével folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: R. Silva de Lapuerta (előadó) tanácselnök, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund, S. Rodin és E. Regan bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a szlovák kormány képviseletében B. Ricziová, meghatalmazotti minőségben,

* Az eljárás nyelve: szlovák.

– a cseh kormány képviseletében M. Smolek, J. Vláčil és S. Šindelková, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében Tokár A., D. Roussanov és M. Konstantinidis, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2016. április 14-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a tagállami felelősség megállapításának feltételeire irányul, a magánszemélyeknek az uniós jog nemzeti bíróságnak felróható megsértésével okozott károk vonatkozásában.

2 E kérelmet M. Tomášová és a Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti SR (Szlovák Köztársaság – a Szlovák Köztársaság igazságügyi minisztériuma, a továbbiakban: Szlovák Köztársaság), valamint a Pohotovosť s. r. o. között egy olyan választottbírósági ítélet végrehajtása tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, amellyel M. Tomášovát arra kötelezték, hogy egy fogyasztói hitelszerződéshez kapcsolódó pénzösszegeket fizessen meg.

Jogi háttér

3 A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.) 3. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.

(2) Egy szerződési feltétel minden olyan esetben egyedileg meg nem tárgyalt feltételnek tekintendő, ha azt már előzetesen megfogalmazták, és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében.

Az a tény, hogy egy feltétel bizonyos elemeit vagy egy kiragadott feltételt egyedileg megtárgyaltak, nem zárja ki ennek a cikknek az alkalmazhatóságát a szerződés többi részére, ha a szerződés átfogó megítélése arra enged következtetni, hogy a szerződés mégiscsak egy előre kidolgozott szabványszerződés.

Olyan esetekben, amikor egy eladó vagy szolgáltató arra hivatkozik, hogy egy szabványfeltételt egyedileg megtárgyaltak, ennek bizonyítása az eladót vagy szolgáltatót terheli.

(3) A melléklet tartalmazza azoknak a feltételeknek a jelzésszerű és nem teljes felsorolását, amelyek tisztességtelennek tekinthetők.”

4 Ezen irányelv 6. cikkének (1) bekezdése előírja:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

5 M. Tomášová nyugdíjas, akinek egyetlen jövedelme a 347 euró összegű nyugdíja. 2007 folyamán fogyasztói hitelszerződést kötött a Pohotovosť-tal, amelytől 232 euró összegű hitelt vett fel.

6 E szerződés formanyomtatvány alakját öltötte, és szerepelt benne egy olyan választottbírósági kikötés, amely egy olyan választottbíróságnak ad kizárólagos hatáskört a szerződéssel kapcsolatos jogviták rendezésére, amelynek székhelye több mint 400 kilométerre volt M. Tomášová lakóhelyétől. Egyebekben az említett szerződés szerint a késedelmi kamatok mértéke évi 91,25% volt. Ezenkívül, ugyanazon szerződésben nem szerepelt az alkalmazandó éves teljeshiteldíj-mutató.

7 Mivel M. Tomášová késedelembe esett a hitel törlesztésével, és mivel nem tudta megfizetni az esedékes késedelmi kamatokat, M. Tomášová egy másik, 232,36 euró összegű hitelt vett fel a Pohotovosť-tól.

8 2008. április 9-i és május 15-i határozataival a Stály rozhodcovský súd (állandó választottbíróság, Szlovákia) arra kötelezte M. Tomášovát, hogy a szóban forgó hitel visszafizetésének elmulasztása, késedelmi kamatok, illetve eljárási költségek címén fizessen meg több összeget a Pohotovosť részére.

9 Miután e határozatok jogerőre emelkedtek és végrehajthatóvá váltak, a Pohotovosť 2008. október 13-án és 27-én végrehajtás iránti kérelmeket terjesztett elő az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság, Szlovákia) előtt, amely ezeknek a 2008. december 15-i és 16-i határozatokkal helyt adott.

10 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat szerint a szóban forgó végrehajtási eljárások a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtásának időpontjában is folyamatban voltak.

11 2010. július 9-én M. Tomášová 2 000 euró összegben azon kár megtérítése iránti kérelmet nyújtott be a Szlovák Köztársasággal szemben, amely álláspontja szerint abból eredt, hogy az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) megsértette az uniós jogot, mivel az említett eljárások során e bíróság olyan határozatok végrehajtása iránti kérelmeknek adott helyt, amelyeket tisztességtelen választottbírósági kikötés alapján hoztak meg, és amelyek tárgya tisztességtelen feltétel alapján megállapított követelés megtérítése volt.

12 2010. október 22-i ítéletével az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) mint megalapozatlant elutasította M. Tomášová kérelmét, azzal az indokkal, hogy M. Tomášová nem merítette ki a rendelkezésére álló valamennyi jogorvoslati lehetőséget, emellett pedig a szóban forgó végrehajtási eljárások még nem zárultak véglegesen le, és ebből következően még nem következett be a hivatkozott kár, így ezt a kérelmet idő előtt nyújtották be.

13 Ezen ítélet ellen M. Tomášová fellebbezést nyújtott be.

14 A Krajský súd v Prešov (eperjesi regionális bíróság) 2012. január 31-i határozatával hatályon kívül helyezte az említett ítéletet, és visszautalta az ügyet az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) elé.

15 E körülmények között az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Az uniós jog súlyos megsértését képezi-e, ha az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlatával ellentétben egy választottbírósági ítélet alapján folytatott végrehajtási eljárás keretében tisztességtelen feltételből eredő teljesítést követelnek?

2) Felmerülhet-e valamely tagállamnak [az uniós] jog megsértése miatti felelőssége azt megelőzően, hogy az eljárásban részt vevő fél kimerítené a valamely határozatnak a tagállam jogrendjével összhangban történő végrehajtására irányuló eljárás keretében rendelkezésére álló valamennyi

jogorvoslati lehetőséget; az ügy tényállására figyelemmel a szóban forgó esetben felmerülhet-e a tagállam említett felelőssége még azt megelőzően, hogy a határozat végrehajtására irányuló eljárás lezárulna, és a felperes kimerítene valamennyi lehetőséget arra vonatkozóan, hogy a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítését követelje?

3) Igenlő válasz esetén valamely szervnek a felperes által leírt eljárása [az uniós] jog nyilvánvaló és kellően súlyos megsértését valósítja-e meg, figyelembe véve a jelen ügy körülményeit, különösen a felperes teljes tétlenségét és a tagállam joga által biztosított jogorvoslati lehetőségek kimerítésének elmulasztását?

4) Amennyiben a jelen ügyben [az uniós] jog kellően súlyos megsértése valósul meg, a felperes által követelt összeg megfelel-e annak a kárnak, amelyért a tagállam felel; az így értelmezett kár megfeleltethető-e a jogalap nélküli gazdagodásnak minősülő, behajtott követelésnek?

5) A jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kereset mint jogorvoslati eszköz elsőbbséget élvez-e a kártérítés iránti keresethez képest?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első és a második kérdésről

16 Első, második és harmadik kérdésével, amelyeket együttesen kell vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy az uniós jognak egy választottbírósági ítélet végrehajtására vonatkozó eljárás során hozott, egy tisztességtelennek tekintendő feltétel alapján követelések megtérítésére kötelezés iránti kérelemnek helyt adó bírósági határozat általi megsértése az uniós jog valamely szabálya olyan „kellően súlyos” jogsértésének minősül-e, amely megalapozza az érintett tagállam szerződésen kívüli felelősségét, és ha igen, milyen feltételek mellett.

17 Ebben az összefüggésben, az említett bíróság annak a kérdését veti fel, hogy e tekintetben van-e jelentősége annak, hogy a végrehajtási eljárás még nem zárult le, hogy az eljárással érintett személy teljesen tétlen volt, valamint hogy nem merített ki minden, az érintett jogrendszerben rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget és jogi eszközt, mint amilyen a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kérelem.

18 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az elv, mely szerint az állam felelős az uniós jog neki betudható megsértésével a magánszemélyeknek okozott károkért, szerves része az Unió alapját képező Szerződések rendszerének (1991. november 19-i Francovich és társai ítélet, C-6/90 és C-9/90, EU:C:1991:428, 35. pont; 1996. március 5-i Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet, C-46/93 és C-48/93, EU:C:1996:79, 31. pont; 2013. március 14-i Leth-ítélet, C-420/11, EU:C:2013:166, 40. pont).

19 Ez az elv érvényes az uniós jog tagállam általi bármilyen megsértésére, függetlenül attól, hogy mely hatóság a jogsértés előidézője (lásd ebben az értelemben: 1996. március 5-i Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet, C-46/93 és C-48/93, EU:C:1996:79, 32. pont; 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet, C-224/01, EU:C:2003:513, 31. pont; 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet, C-173/03, EU:C:2006:391, 30. pont; 2010. november 25-i Fuß-ítélet, C-429/09, EU:C:2010:717, 46. pont).

20 Az említett elv bizonyos feltételek mellett akkor is alkalmazandó, amikor a szóban forgó jogsértés a végső fokon eljáró nemzeti bíróság által hozott határozatból adódik. Ugyanis, az igazságszolgáltatásnak a magánszemélyeket az uniós jogszabályok alapján megillető jogok védelmében betöltött alapvető szerepére és arra a körülményre tekintettel, hogy a végső fokon ítélkező bíróság fogalmából következik, hogy ez az utolsó igazságszolgáltatási fórum, amely előtt a magánszemélyek e jogszabályok által biztosított jogaikat érvényesíthetik, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy ezen utóbbi jogszabályok

hatékonysága kérdőjeleződne meg, és ezen jogok védelme gyengülne meg, ha ki lenne zárva, hogy a magánszemélyek bizonyos körülmények között kártérítést kapjanak az uniós jognak a végső fokon eljáró nemzeti bíróság által hozott határozattal történő megsértésével nekik okozott károkért (lásd ebben az értelemben: 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet, C-224/01, EU:C:2003:513, 32–36. és 59. pont; 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet, C-173/03, EU:C:2006:391, 31. pont; 2015. szeptember 9-i Ferreira da Silva e Brito és társai ítélet, C-160/14, EU:C:2015:565, 47. pont).

21 A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az alapeljárásban szóban forgó, 2008. december 15-i és 16-i határozatok tekintetében ez a helyzet fennáll-e.

22 Ugyanakkor emlékeztetni kell arra, hogy az uniós jog államnak betudható megsértésével a magánszemélyeknek okozott károkért való állami felelősség megállapításának feltételeit illetően a Bíróság több alkalommal is megállapította, hogy a sérelmet szenvedett magánszemélyek három feltétel együttes fennállásakor rendelkeznek kártérítéshez való joggal, nevezetesen, ha a megsértett uniós jogszabály a magánszemélyek számára jogokat keletkeztet, e szabály megsértése kellően súlyos, és fennáll a közvetlen okozati összefüggés e jogsértés és a magánszemélyek által elszenvedett kár között (lásd különösen: 1996. március 5-i Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet, C-46/93 és C-48/93, EU: C:1996:79, 51. pont; 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet, C-224/01, EU: C:2003:513, 51. pont; 2013. március 14-i Leth-ítélet, C-420/11, EU: C:2013:166, 41. pont).

23 A végső fokon ítélkező bíróságnak az uniós jog valamely jogszabályát sértő határozata által okozott károkért fennálló tagállami felelősségre ugyanezen feltételek érvényesek (lásd: 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet, C-224/01, EU: C:2003:513, 52. pont).

24 Különösen a jelen ítélet 22. pontjában foglalt feltételek közül a második vonatkozásában, ezt a felelősséget csak abban a kivételes esetben lehet megállapítani, ha a végső fokon eljáró nemzeti bíróság az alkalmazandó jogot nyilvánvaló módon sértette meg (lásd 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet, C-224/01, EU:C:2003:513, 53. pont; 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet, C-173/03, EU:C:2006:391, 32. és 42. pont).

25 Annak megállapítása érdekében, hogy fennáll-e az uniós jog kellően súlyos megsértése, a nemzeti bíróság elé terjesztett ügyre jellemző összes körülményt figyelembe kell venni. Így, a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint, az e tekintetben figyelembe vehető elemek között szerepel többek között a megsértett szabály egyértelműségének és pontosságának foka, a megsértett szabály által a nemzeti hatóságok részére biztosított mérlegelési jogkör terjedelme, a kötelezettségszegés vagy a károkozás szándékos vagy gondatlan jellege, az esetleges jogi tévedés menthetősége vagy ennek hiánya, valamint az a körülmény, hogy egy uniós intézmény magatartása hozzájárulhatott-e az uniós joggal ellentétes nemzeti intézkedések vagy gyakorlat fenntartásához vagy elfogadásához, illetve az a körülmény, hogy a kérdéses bíróság nem tett eleget az előzetes döntéshozatalra utalás – EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében foglalt –kötelezettségének (lásd ebben az értelemben: 1996. március 5-i Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet, C-46/93 és C-48/93, EU:C:1996:79, 56. pont; 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet, C-224/01, EU:C:2003:513, 54. és 55. pont; 2006. december 12-i Test Claimants in the FII Group Litigation ítélet, C-446/04, EU:C:2006:774, 213. pont).

26 Mindenesetre az uniós jog megsértése kellően súlyos akkor, ha az a Bíróság e tárgyban kialakított ítélkezési gyakorlatának nyilvánvaló figyelmen kívül hagyásával történik (lásd: 2003. szeptember 30-i Köbler-ítélet, C-224/01, EU:C:2003:513, 56. pont; 2006. december 12-i Test Claimants in the FII Group Litigation ítélet, C-446/04, EU:C:2006:774, 214. pont; 2010. november 25-i Fuß-ítélet, C-429/09, EU:C:2010:717, 52. pont).

27 Az alapeljárást illetően annak feltételezése mellett, hogy a 2008. december 15-i és 16-i határozataiban az Okresný súd Prešov (eperjesi körzeti bíróság) végső fokon eljárva döntött, tehát az is kellett, hogy e határozatok által e bíróság súlyosan megsértse az uniós jogot a 93/13 irányelv rendelkezéseinek vagy a Bíróság erre vonatkozó ítélkezési gyakorlatának nyilvánvaló figyelmen kívül hagyásával.

28 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a 93/13 irányelv által létrehozott fogyasztóvédelmi rendszer a nemzeti bíróság azon lehetőségének elismerését jelenti, hogy hivatalból vizsgálja a feltételek tisztességtelen voltát (lásd ebben az értelemben: 2000. június 27-i Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet, C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 26., 28. és 29. pont; 2002. november 21-i Cofidis-ítélet, C-473/00, EU:C:2002:705, 32. és 33. pont; 2006. október 26-i Mostaza Claro ítélet, C-168/05, EU:C:2006:675, 27. és 28. pont).

29 Kétségtelen, hogy a 2006. október 26-i Mostaza Claro ítéletének (C-168/05, EU:C:2006:675) 38. pont jában a Bíróság elismerte, hogy főszabály szerint azon közérdek jellege és jelentősége – amelyen a 93/13 irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelem alapul – akár indokolhatja is, hogy a nemzeti bíróság hivatalból legyen köteles vizsgálni valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, ezzel ellensúlyozván a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet. Azonban ebben az ítéletben a Bíróság semmilyen következtetést sem vont le ebből az érvelésből, mivel azzal a kérdéssel kellett foglalkoznia, hogy egy fogyasztó hivatkozhat-e először a valamely választottbírósági ítélet hatályon kívül helyezése iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság előtt egy választottbírósági kikötés semmisségére.

30 Csak a 2009. június 4-i Pannon GSM ítéletében (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. pont) mondta ki egyértelműen a Bíróság, hogy az uniós jog által a nemzeti bíróságokra ruházott feladat nem korlátozódik annak puszta lehetőségére, hogy az említett irányelv hatálya alá tartozó valamely szerződési feltétel esetlegesen tisztességtelen jellegét értékeljék, hanem magában foglalja e kérdés hivatalból történő vizsgálatának kötelezettségét is, amennyiben a nemzeti bíróságok rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek.

31 Így ezen ítélet óta a Bíróság ismétlődően emlékeztetett a nemzeti bíróságra háruló ezen kötelezettségre (lásd különösen: 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10, EU:C:2012:349, 42. és 43. pont; 2013. február 21-i Banif Plus Bank ítélet, C-472/11, EU:C:2013:88, 22. pont; 2015. október 1-jei ERSTE Bank Hungary ítélet, C-32/14, EU:C:2015:637, 41. pont).

32 A Bíróság többek között kimondta, hogy amint valamely jogerős választottbírósági ítélet végrehajtása iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek, hivatalból meg kell vizsgálnia a 93/13 irányelv rendelkezéseire tekintettel az ezen ítéletben meghatározott követelés alapjául szolgáló szerződési feltételek tisztességtelen jellegét, ha a belső eljárási szabályok alapján – hasonló végrehajtási eljárás keretében – hivatalból kell értékelnie az ilyen feltételek és a nemzeti közrendi szabályok közötti ellentmondást (lásd ebben az értelemben: 2009. október 6-i, Asturcom Telecomunicaciones ítélet, C-40/08, EU:C:2009:615, 53. pont, 2010. november 16-i Pohotovosť-végzés, C-76/10, EU:C:2010:685, 51., 53. és 54. pont; 2014. február 27-i Pohotovosť-ítélet, C-470/12, EU:C:2014:101, 42. pont).

33 Következésképpen, nem állapítható meg, hogy egy olyan nemzeti bíróság, amely a 2009. június 4-i Pannon GSM ítéletet (C-243/08, EU:C:2009:350) megelőzően mellőzte a 93/13 irányelv hatálya alá tartozó valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének hivatalból való értékelését, miközben rendelkezésére álltak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek, nyilvánvaló módon figyelmen kívül hagyta a Bíróság a tárgyban kialakított ítélkezési gyakorlatát, és következésképpen kellően súlyosan megsértette az uniós jogot.

34 A jelen esetben meg kell állapítani, hogy az alapügy tárgyát képező 2008. december 15-i és 16-i határozatok ezen ítéletnél korábbiak.

35 Következésképpen nem tűnik szükségesnek annak a vizsgálata, hogy azon körülmény, hogy az alapeljárásban szóban forgó végrehajtási eljárás még nem zárult le, hogy az eljárással érintett személy teljesen tétlen volt, valamint hogy nem merített ki minden, az érintett jogrendszerben rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget és jogi eszközt, mint amilyen a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése

iránti kérelem, hatással bír-e az érintett tagállamnak az uniós jog olyan bírósági határozatok által – mint amilyenek az alapügyben szóban forgó 2008. október 15-i és 16-i határozatok – történő megsértésével magányszemélyeknek okozott károkért fennálló felelősségének megállapítására.

36 E körülmények között az első, második és harmadik kérdésre a következő választ kell adni:

– Valamely tagállamnak a nemzeti bíróság uniós jogot sértő határozata által a magánszemélyeknek okozott károkért fennálló felelőssége csak akkor állapítható meg, ha ezt a határozatot ezen tagállam végső fokon eljáró bírósága hozta meg, amit az alapjárást illetően a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia. Ebben az esetben, e végső fokon eljáró nemzeti bíróság határozata csak akkor minősülhet az uniós jog olyan kellően súlyos megsértésének, amely az említett felelősséget megalapozza, ha e határozat által az említett bíróság az alkalmazandó jogot nyilvánvaló módon sértette meg, vagy ha ez a jogsértés a Bíróság e területre vonatkozó állandó ítélkezési gyakorlata ellenére történik.

– Nem tekinthető úgy, hogy egy olyan nemzeti bíróság, amely a 2009. június 4-i Pannon GSM ítéletet (C-243/08, EU:C:2009:350) megelőzően egy a 93/13 irányelv értelmében tisztességtelennek tekintendő szerződéses feltétel alapján követelések megtérítésére kötelezés iránti kérelemnek helyt adó választottbírósági ítélet végrehajtására irányuló eljárásban mellőzte e szerződési feltétel tisztességtelen jellegének hivatalból való értékelését, miközben rendelkezésére álltak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek, nyilvánvaló módon figyelmen kívül hagyta a Bíróság a tárgyban kialakított ítélkezési gyakorlatát, következésképpen kellően súlyosan megsértette az uniós jogot.

A negyedik és ötödik kérdésről

37 Negyedik és ötödik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy az uniós jognak az alapeljárásban felmerülő esetleges megsértésével okozott kár összege megfelel-e az M. Tomášová által igényelt kártérítés összegének, hogy ez megfeleltethető-e a választottbírósági ítélet kedvezményezettje jogalap nélküli gazdagodásának minősülő, ténylegesen behajtott követelés összegének, illetve hogy az e kár megtérítésére való kötelezés iránti kereset a jogosulatlanul beszedett összeg visszatérítésére irányuló keresethez képest másodlagos-e.

38 E tekintetben, emlékeztetni kell arra, hogy ha az állam felelőssége megállapításának feltételei teljesülnek, aminek megállapítása a nemzeti bíróságok feladata, az adott államnak a felelősségre vonatkozó nemzeti jog keretei között kell az okozott kár következményeit orvosolnia azzal, hogy a károk megtérítésére vonatkozó, a nemzeti jogszabályok által meghatározott feltételek nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint azok, amelyek a hasonló jellegű, nemzeti jogon alapuló igényekre vonatkoznak (egyenértékűség elve), valamint nem lehetnek olyanok, hogy a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé tegyék a kártérítés elérését (a tényleges érvényesülés elve) (lásd: 1991. november 19-i Francovich és társai ítélet, C-6/90 és C-9/90, EU:C:1991:428, 42. pont; 2003. szeptember 30-i Köbler -ítélet, C-224/01, EU:C:2003:513, 58. pont; 2009. március 24-i Danske Slagterier ítélet, C-445/06, EU:C:2009:178, 31. pont; 2010. november 25-i Fuß-ítélet, C-429/09, EU:C:2010:717, 62. pont; 2015. szeptember 9-i Ferreira da Silva e Brito és társai, C-160/14, EU:C:2015:565, 50. pont).

39 Ebből következik, hogy az uniós jog megsértése által okozott kár értékelésére vonatkozó szabályokat az egyes tagállamok nemzeti joga határozza meg, azzal, hogy az e szabályokat megállapító tagállami szabályozásoknak tiszteletben kell tartaniuk az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét.

40 Ugyanez vonatkozik az ilyen kár megtérítésére irányuló kérelem és az érintett tagállam jogrendszere által adott esetben előírt más jogorvoslati lehetőségek – mint amilyen a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kereset – közötti kapcsolatra.

41 E körülmények között a negyedik és az ötödik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az uniós jog megsértése által okozott kár megtérítésére vonatkozó szabályokat, mint az ilyen kár értékelésére vagy az e kártérítés iránti kérelem és más, adott esetben rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek közötti kapcsolatra vonatkozó szabályokat az egyes tagállamok nemzeti joga határozza meg, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett.

A költségekről

42 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

1) **Valamely tagállamnak a nemzeti bíróság uniós jogot sértő határozata által a magánszemélyeknek okozott károkért fennálló felelőssége csak akkor állapítható meg, ha ezt a határozatot ezen tagállam végső fokon eljáró bírósága hozta meg, amit az alapjárást illetően a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia. Ebben az esetben, e végső fokon eljáró nemzeti bíróság határozata csak akkor minősülhet az uniós jog olyan kellően súlyos megsértésének, amely az említett felelősséget megalapozza, ha e határozat által az említett bíróság az alkalmazandó jogot nyilvánvaló módon sértette meg, vagy ha ez a jogsértés a Bíróság e területre vonatkozó állandó ítélkezési gyakorlata ellenére történik.**

   Nem tekinthető úgy, hogy egy olyan nemzeti bíróság, amely a 2009. június 4-i Pannon GSM ítéletet (C-243/08, EU:C:2009:350) megelőzően egy, a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv értelmében tisztességtelennek tekintendő szerződési feltétel alapján követelések megtérítésére kötelezés iránti kérelemnek helyt adó választottbírósági ítélet végrehajtására irányuló eljárásban mellőzte e szerződési feltétel tisztességtelen jellegének hivatalból való értékelését, miközben rendelkezésére álltak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek, nyilvánvaló módon figyelmen kívül hagyta a Bíróság a tárgyban kialakított ítélkezési gyakorlatát, következésképpen kellően súlyosan megsértette az uniós jogot.

2) **Az uniós jog megsértése által okozott kár megtérítésére vonatkozó szabályokat, mint az ilyen kár értékelésére vagy az e kártérítés iránti kérelem és más, adott esetben rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek közötti kapcsolatra vonatkozó szabályokat az egyes tagállamok nemzeti joga határozza meg, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett.**

Aláírások